

Illum ergo pro nobis rogetis, in quo spem posuimus, ut de nostra disputatione gaudeatis. Tenete ista, fratres, obsecramus vos, per nomen ipsius Domini, per amorem pacis, per plantatorem pacis, oramus vos, ut eum pacifice oretis, pacifice deprecemini; et memineritis esse filii ejus, a quo dictum est: « Beati pacifici, quoniam filii Dei » vocabuntur¹. »

SERMO CCCLIX².

De eo quod scriptum est in Ecclesiastico: Concordia fratrum, et amor proximorum, etc. De lite et concordia cum Donatistis.

Habitus post collationem.

I. PRIMA lectio divinatorum Eloquiorum, de libro qui appellatur Ecclesiasticus, commendavit nobis tria quædam excellentia, et consideratione dignissima, concordiam fratrum, et amorem proximorum, et virum ac mulierem sibi consentientes³. Bona hæc sunt plane, jucunda et laudabilia in rebus humanis; sed in divinis rebus multo potentiora. Quis est enim qui non congaudet concordibus fratribus? Et quod dolendum est, in rebus humanis tam magna res rara est: res ab omnibus laudatur, a paucissimis custoditur. Beati qui in se ipsis amplectuntur, quod etiam in aliis laudare coguntur. Nulli fratres non laudant concordantes fratres. Et unde fratres concordantes

¹ Matth. v, 9. — ² Alias de Diversis 91, et ex Sirmondianis 37. — ³ Eccli. xxv, 2.

esse difficile est? Quia litigant de terra, quia volunt esse terra. Audivit enim ab initio peccator homo: « Terra es, » et in terram ibis¹. » Unde discutiamus et perscrutemur vocem, quam justus debet audire a contrario. Si enim recte dictum est peccatori: « Terra es, et in terram ibis; » recte dicitur justo: Coelum es, et in coelum ibis. Aut non sunt justi coeli, cum de Evangelistis apertissime dictum sit: « Coeli enarrant gloriam Dei? » Et quidem quia de ipsis dictum est, consequentia satis edocent. « Et » opera, inquit, manuum ejus annuntiat firmamentum. » Quos dixit coelos, ipsos dixit firmamentum. « Dies diei » eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. Non » sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur » voces eorum. » Quæris quorum, et non invenis nisi coelorum. Dictum ergo de Apostolis, dictum de annuntiatoribus veritatis. Unde sequitur: « In omnem terram » exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. » Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum². » Quando in eos venit Spiritus sanctus, et cœpit Deus habitare coelum quod fecit de terra, locuti sunt, implente et donante Spiritu sancto, linguis omnium gentium. Inde dictum: « Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces » eorum. » Et quia inde missi sunt ad prædicationem Evangelii per omnes gentes: « In omnem terram exivit » sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. » Quorum? Coelorum, quibus recte dicitur: Coelum es, et in coelum ibis: sicut recte peccatori: « Terra es, et in » terram ibis. »

II. Fratres ergo si volunt esse concordantes, non ament terram. Sed si volunt non amare terram, non sint terra. Quærant possessionem quæ dividi non potest, et semper

¹ Gen. iiii, 19. — ² Psal. xviii, 2-5.

concordes erunt. Unde inter fratres discordia? unde perturbatio pietatis? unde unus uterus, et non unus animus, nisi dum curvatur anima eorum, et partem suam quisque respicit, et parti suæ opimandæ et exaggerandæ operam impendit, et in possessione sua vult habere unitatem, qui cum fratre suo possidet divisionem? Bona est ista possessio, cujus est? Nostra est. Magna possessio! Sic dici solet. Tota tua est, frater? Non; habeo hic consortium: sed si vult Deus, vendet mihi partem suam. Adulator respondet: Faciat Deus. Quid faciat Deus? Ut opprimatur vicinus, et partem suam vendat vicino. Faciat Deus: bene cogitas, compleat tibi Deus. « Quoniam » laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui ini- » qua gerit, benedicitur¹. » Quid tam iniquum, quam velle ditescere alterius paupertate? Et tamen abundat hoc: « Qui iniqua gerit, benedicitur; » et forte prævaluit, et forte pressit et oppressit, torsit et extorsit, non quemcumque consortium, sed forsitan fratrem. Melius est ut ego emam, quam extraneus. Et ille facile oppressus, si est justus, habet consolationem. Audiat Scripturam, quam modo audivit. Ille laborat inopia, frater ejus plenus est copia. Sed plenus est terra, et inanis justitiæ. Adverte terra, quid audiat ille pauper. « Noli timere, cum » dives factus fuerit homo, neque cum multiplicata fuerit gloria domus ejus: quoniam cum morietur, non » accipiet ea². » Tene tu pauper quod non dimittas moriens, et quod acquiras in æternum vivens. Tene justitiam, non te poeniteat. Contristaris quia in terra pauper es tu? Pauper hic fuit qui creavit terram. Consolatur te Dominus Deus tuus, consolatur te Creator tuus, consolatur te Redemptor tuus. Consolatur te non avarus frater tuus. Dignatus est enim esse frater noster ille Dominus

¹ Psal. H. x, 3. — ² Id. XVIII, 17, 18.

noster. Solus frater sine dubitatione fidissimus, cum quo concordia possidenda est. Dixi eum non avarum, et forte invenio avarum. Avarus est: sed nos vult habere, nos vult acquirere. Pro nobis tantum pretium dedit se ipsum: nihil ad hoc pretium addi potest. Dedit pretium se ipsum, et factus est Redemptor noster. Non enim sic se dedit pretium, ut nos inimicus dimitteret, et ipsum possideret. Dedit se morti occidens mortem. Morte quippe sua mortem occidit, non morte occisus est; et morte occisa, liberavit nos a morte. Vivebat enim morientibus nobis mors, morietur viventibus nobis, quando ei dicitur: « Ubi est, mors, contentio tua¹. »

III. Talis ergo frater interpellatus est a quodam fratre contra fratrem, inter quos non erat concordia propter terram, et ait illi: « Domine, dic fratri meo, ut dividat » mecum hæreditatem². » Totam tulit, mihi partem meam non vult dare, contemnit me, audiat vel te. Quid pertinebat ad Dominum? Sicut cogitamus nos humiles humilia, reptantes in terra, constituti in hac vita, et neminem volentes contristari, et plerumque inde gravius contristantes, quid diceremus? Veni frater, redde fratri tuo partem suam. Non hoc dixit Dominus. Et quid illo justius? Quis talem judicem inveniat, quem interpellat contra avaritiam fratris sui? Nonne gaudebat ille homo tandem se invenisse magnum solatium? Magnum quoque adjutorium sine dubitatione sperabat, dicens tanto judicis: « Domine, dic fratri meo, ut dividat mecum hære- » ditatem. » At ille quid dixit? « O homo, quis me con- » stituit divisorem hæreditatis inter vos? » Repulit Dominus, non dedit quod petebatur, non concessit gratuitum beneficium. Quid magnum erat? Quid inde perdebatur? quid in eo beneficio saltem laborabat? Non de-

¹ 1 Cor. xv, 55. — ² Luc. xii, 13.

dit. Ubi est : « Omni petenti te da⁴? » Non hoc egit ille, qui nobis vivendi præbuit exemplum. Quomodo nos id facturi sumus? Aut quomodo dabimus quod impendimus, si non damus beneficium ubi nihil impendimus, ubi nihil erogamus, ubi nihil amittimus? Non dedit Dominus hoc, nec tamen nihil dedit. Minus negavit, sed quod plus est donavit. Dixit manifeste, dixit : « Omni » petenti te da. » Quid si aliquis petat a te, non dico quod inutile est dare, sed quod turpe est dare? Quid si petat mulier aliqua, quod petiit mulier a Joseph²? Quid si petat vir aliquis, quod, falsi seniores a Susanna petierunt³? Etiam hic sequenda est illa tanquam generalis sententia : « Omni petenti te da? » Absit. Faciemus ergo hic contra præceptum Domini? Imo faciamus secundum præceptum Domini, et mala petentibus non demus, nec contra istam sententiam faciemus. Dictum est enim : « Omni petenti te da. » Non est dictum : Omnia petenti te da. « Omni petenti te da. » Prorsus da; etsi non quod petit, tu tamen aliquid da. Malum petit, tu bona da. Fecit hoc Joseph. Non dedit quod petebat mulier impudica; et dedit tamen quod audire deberet, ne impudica esset exemplo suo : et ipse non incidit in foveam libidinis, et dedit consilium castitatis. Hoc enim respondit : « Absit a me, ne hoc faciam domino meo, ne polluam thorum ejus qui credidit mihi omnia in domo sua⁴. » Si servus ære emptus hanc fidem servavit domino, qualem debet conjux servare marito? Hoc erat admonere. Ego servus hoc non faciam domino meo; tu conjux debes hoc facere marito tuo? Dedit et Susanna, nec dimisit eos inanes, si impleri vellent consilio pudicitiae. Non solum enim non consentit; sed et non tacuit quare non consentit. « Si consentio, inquit, vobis, pereo Deo : si non con-

¹ Luc. vi, 30. — ² Gen. xxxix. — ³ Dan. xiii. — ⁴ Gen. xxxix, 8.

» sentio, non effugio manus vestras : melius autem est in » manus vestras incidere, quam Deo perire¹. » Quid est autem : « Melius est in manus vestras incidere, quam » Deo perire? » Vos Deo peristis, qui talia quaeritis. Ergo hanc regulam tenete. Date quando petimini, etsi non hoc quod petimini. Hoc fecit Dominus. Petebat ille, quid? divisionem hæreditatis. Dedit Dominus, quid? peremptionem cupiditatis. Quid petebat? quid accepit? « Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. Dic » homo, quis me constituit divisorem hæreditatis inter » vos? Ego autem dico vobis : » quid? « Cavete ab omni » cupiditate². » Et dico quare. Forte enim dimidium hæreditatis ad hoc petis, ut ditescas. Audi : « Hominis » cujusdam divitis successit regio, » successus magnos habuit, et multis fructibus foecundata est. « Et cogitavit » apud se dicens : Quid faciam, quo congregem fructus » meos? » Et diligenter cogitans : « Inveni, inquit, quid » faciam. Destruam veteres apothecas, faciam novas, im- » plebo eas. » Majores enim faciam, quam erant veteres. « Et dicam animæ meæ : Habes multa bona, satiare, ju- » cundare. » Ait illi Deus : « Stulte, » qui valde videris esse cordatus : nosti enim destruere vetera, et ædificare nova, et tu in vetustate ruinæ remansisti, qui vetera in te ipso destruere debuisti, ut jam terrena non saperes. « Stulte, » quid dixisti? cui dixisti? Animæ tuæ dixisti : « Jucundare, habes multa bona. Hac nocte repetetur » anima tua, » cui talia promisisti : « Quæ promisisti cu- » jus erunt? Noli ergo timere, cum dives factus fuerit » homo, quia non cum morietur, accipiet ea³. »

IV. Ecce quale consilium Dominus fratribus dedit dissidentibus, quo concordessent, ut carerent cupiditate, et continuo implerentur veritate. Inveniamus ergo

¹ Dan. xiii, 22. — ² Luc. xii, 13, et seqq. — ³ Psal. xlviii, 17, 18.

talem hæreditatem. Quandiu loquimur de concordia terrenorum fratrum, quæ rara est, quæ suspecta est, quæ difficilis est? Loquamur de illa fratrum concordia, quæ vera esse debet, et potest. Fratres sint Christiani omnes, fratres sint fideles omnes, fratres sint nati ex Deo et ex visceribus matris Ecclesiæ per Spiritum sanctum: fratres sint, habeant et ipsi hæreditatem dandam, et non dividendam¹. Hæreditas eorum Deus ipse est. Cujus sunt ipsi hæreditas, ipse est vicissim eorum hæreditas. Quomodo sunt ipsi ejus hæreditas? « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam². » Quomodo est ille ipsorum hæreditas? « Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei³. » In hac hæreditate concordia custoditur; pro hac hæreditate non litigatur. Alia hæreditas litigando acquiritur: ista litigando amittitur. Nolentes homines hanc hæreditatem perdere, vitant litigare. Et quando forte videntur litigare, non litigant. Sed forte videntur litigare, aut putantur litigare, cum volunt fratribus consulere. Videte quam consors sit eorum litigatio, quam pacifica, quam benigna, quam justa, quam fidelis. Nam nos litigare videmur cum Donatistis: sed non litigamus. Ille enim litigat, qui adversario suo male vult; litigat ille qui adversarium suum vult detrimentum pati, se augmentum; illi aliquid decedere, sibi accedere. Non sic sumus nos. Scitis et vos, scitis qui extra unitatem litigatis; scitis et vos, qui ex divisione acquisiti estis: scitis quia ista lis non est talis lis, quia non est malivola, quia non tendit in detrimentum adversarii, sed magis in lucrum. Volebamus enim eos, cum quibus litigare videbamus, vel adhuc videmur, acquirere nobiscum; non perdere, ut nos acquiramur. Denique alia vox nostra est, quam fuit fratris illius, qui interpellavit Christum in terra ambulantem.

¹ Hic olim desinebat Sermo de Diversis. — ² Psal. II, 8. — ³ Id. xv, 5.

Nam et nos interpellamus eum in hac causa in cœlo sedentem, et non dicimus: « Domine, dic fratri meo, ut divadat mecum hæreditatem; » sed, Dic fratri meo, ut teneat mecum hæreditatem.

V. Quoniam hoc volumus et publica Gesta testantur: quoniam hoc voluerimus, indices sunt non tantum sermones, sed litteræ nostræ datæ ad illos. Episcopatum amatis? Nobiscum habete. In vobis nihil odimus, nihil detestamur, nihil execramur, nihil anathemamus, nisi humanum errorem. Humanum, diximus, detestamur errorem, non divinam veritatem: sed quod Dei habetis, agnoscimus; quod vestrum improbum habetis, corrigimus. Signum Domini mei, signum Imperatoris mei, characterem Regis mei in desertore agnosco, quæro, invenio, admoveo, accedo, apprehendo, duco, corrigo desertorem, non violo characterem. Si quis advertat, si quis attendat, hoc non est litigare, sed amare. Diximus posse in una Ecclesia, pacis causa, esse fratres concordēs¹: speciosa enim res est concordia fratrum. Non posse enim duos esse episcopos. Diximus, ut ambo sedeant in una simplici basilica; ille in cathedra, ille ut peregrinus; ille in cathedra christiana, ille in hæretica quasi collega juxta sedeat: rursus ille in congregatione sua præsideat, vicissim ille in sua. Pœnitentiam prædicatam esse in remissionem peccatorum per omnes gentes ab Apostolis incipientibus ab Jerusalem, diximus. Quid respondebis huic Ecclesiæ, quæ est per omnes gentes ab Apostolis incipientibus ab Jerusalem ædificata? Diximus, Ponamus omnino malam habuerit causam Cæcilianus. Unus homo malam causam habens, duo homines, quinque, decem, præjudicabunt tot millibus fidelium toto orbe terrarum multiplicitate diffusorum? Diximus ista.

¹ Vide epist. 128, inter Augustinianas, et collat. 3, cap. 230.

Credidit Abraham, et promissæ sunt ei omnes gentes : peccavit Cæcilianus, et perierunt omnes gentes, ut plus valeat quod iniquitas commisit, quam quod veritas promisit? Dicta sunt hæc : leguntur. Omnino contra exempla divina, contra testimonia, quæ asserunt Ecclesiam toto orbe terrarum diffundi, cujus Ecclesiæ in nomine Domini tenemus unitatem, nihil illi respondere potuerunt.

VI. Salva ergo causa Ecclesiæ, confirmata, et incommutabiliter fixa ac stabilita, tanquam supra fundamentum petræ, quam portæ inferorum non vincant : hac ergo salva, venimus et ad causam Cæciliani, jam securi quidquid ille inveniretur admisisse. Forte enim, si ut homo inveniretur in aliqua culpa, nos litigaturi eramus, ut propter culpam unius hominis damnandi aut rebaptizandi judicaremur? Et diximus, Salva causa Ecclesiæ, cui nihil præjudicat peccatum Cæciliani; nec justitia Cæciliani coronat Ecclesiam, nec culpa Cæciliani damnat Ecclesiam; videamus et ipsius causam qualis sit¹. Suscepimus eam discutiendam, sed tanquam fratris, non tanquam patris, aut matris. Pater nobis Deus est, mater nobis Ecclesia est : Cæcilianus frater fuit, aut frater est; si bonus, bonus frater; si malus, malus frater, tamen frater. Si invenerimus eum innocentem, jam vos ubi eritis, qui et in ipsa humana calumnia defecistis? Si autem inventus fuerit nocens, si inventus fuerit reus, nec sic victi sumus, quia unitatem Ecclesiæ, quæ invicta est, obtinemus. Inventus sit prorsus reus, hominem anathemo, Christi Ecclesiam non desero. Hoc fecimus, diximus²: deinceps eum ad altare inter episcopos, quos fideles et innocentes credimus, non recitabimus. Hoc solum fecimus. Numquid propter Cæcilianum rebaptizaturi estis

¹ Collat. III, cap. 233-235. — ² Ibid. 230.

orbem terrarum? Hac securitate constituta et firmata, cœpit discuti causa Cæciliani. Inventus est innocens, inventus est a calumniatibus appetitus. Semel absens damnatus, præsens ter absolutus: damnatus a factione, absolutus ab Ecclesiastica veritate. Lecta sunt hæc, probata sunt hæc. Quæsitum utrum haberent quod contradicerent. Consumptis omnibus tergiversationibus calumniarum suarum, aut ubi nihil contra evidentissima proferre documenta, nec contra ipsius innocentiam Cæciliani potuerunt, prolata sententia est adversus eos. Et tamen ipsi dicunt, Vicimus. Vincant, sed se, ut possideat eos Christus; vincat eos qui redemit eos.

VII. Et tamen de multis gaudemus. Multi eorum fructuose victi sunt, quia nec victi sunt. Error humanus victus est, homo salvatus est. Nam medicus non contendit cum ægroto; et si ægrotus facit cum medico, vincitur febris, et sanatur ægrotus. Nam hoc intendit medicus, vincere: hoc intendit et febris, vincere. Positus est quasi in medio ægrotus. Si vicerit medicus, salvus est ægrotus: si vicerit febris, morietur ægrotus. In contentione ergo nostra contendebat medicus pro salute, pro febre contendebat ægrotus. Qui animadverterunt medici consilium, vicerunt, febrem superaverunt. Habemus eos sanos et gaudentes nobiscum in Ecclesia. Blasphemabant nos antea, quia fratres nos non agnoscebant: febris enim mentem turbaverat. Nos tamen illos et detestantes nos, et sævientes in nos amamus, et sævientibus ægrotis serviebamus. Resistebamus, contendebamus, et quasi litigabamus, et tamen amabamus. Molesti enim sunt omnes qui talibus languentibus serviunt; sed ad salutem molesti sunt.

VIII. Invenimus autem homines aliquando pigros dicentes: Verum est, Domine, verum est, non est quid dicere. Quid ergo? Veni, age. Pater meus ibi est mortuus,

mater mea ibi sepulta. Mortuum nominasti et sepultum. Vivis, adhuc est cum quo loqui. Parentes tui Christiani fuerunt in parte Donati: parentes eorum forte et ipsi Christiani, avi aut proavi certe pagani. Qui ergo primi facti sunt Christiani, cum extulissent parentes suos paganos, numquid contra veritatem frigidi fuerunt? numquid auctoritatem mortuorum parentum secuti sunt, et non potius mortuis parentibus vivum Christum prætulere? Si ergo hic vera unitas est, extra quam necesse est in æternum moriaris, quare mortuos parentes tuos sequi vis, mortuos tibi et Deo? Quid dicis? responde. Verum dicis, non est quid dicere. Quid vis faciam? Consuetudo nescio quæ tenet sibi homines tales. Lethargici sunt, contrario morbo laborant, dormiendo morituri sunt. Alii phrenetici sunt, molesti sunt. Nam etsi moriturus est lethargicus, vel servienti sibi non est molestus. Phrenetici molesti sunt, qui mentem perdiderunt, et insani atque furiosi armati vagantur hac atque illac, quærentes quos occidant, quos excæcent. Nova enim nobis nuntiata sunt, cuidam presbytero nostro linguam excuerunt¹. Isti phrenetici sunt. Exercenda est charitas, amandi et ipsi. Multi correcti fleverunt; multi correcti, nos novimus, ad nos venerunt de numero ipsorum furiosorum. Flent quotidie præterita sua, nec satiantur lacrymis attendentes eorum furorem, qui non digesta ebrietate vanitatis adhuc sæviunt. Ergo quid facimus? Talibus servire charitas cogit. Et quamvis molesti sumus utrique generi, et lethargicum excitando, et phreneticum ligando, ambos tamen amamus.

IX. Bona res « Concordia fratrum; » sed videte ubi: in Christo, Christianorum. « Et amor proximorum². » Quid si adhuc nondum est frater in Christo? Quia homo, proximus est; ames et ipsum, ut lucreris et ipsum. S

¹ Vide Augustini epist. 185, n. 30. — ² Eccli. xxv, 2.

ergo concordēs cum fratre Christiano, ames autem proximum, etiam cum quo modo concordia non est, quia nondum in Christo frater est, quia nondum in Christo renatus est, nondum Christi sacramenta novit; Paganus est, Judæus est; est tamen proximus, quia homo est: si amas et ipsum, accessisti et ad aliam dilectionem alio dono, et sic sunt in te duo: « Concordia fratrum, et amor » proximorum. » Ex his omnibus concordiam tenentibus cum fratribus et amantibus proximum, constat Ecclesia devota Christo, et subdita viro, ut fiat tertium: « Vir et » mulier sibi consentientes¹. » Unde admonemus Charitatem Vestram, et vos exhortamur in Domino, præsentia contemnatis, fratres mei, quæ non vobiscum moriendo portatis: caveatis peccata, caveatis iniquitates, caveatis sæculares cupiditates. Tunc enim est fructus noster in nobis integer, et merces nostra apud Dominum plena gaudiorum. Nam etsi dicimus quod dicendum est, etsi prædicamus quod prædicandum est, et solvimus nos apud Dominum in conspectu Domini, quia non tacuimus quod timemus, non tacuimus quod amamus, ut super quem venerit gladius vindictæ Dominicæ, quid speculatori imputet non inveniat: tamen nolumus mercedem nostram securam esse vobis perditis, sed vobis inventis. Nam et apostolus Paulus securus erat de mercede sua, et tamen quid ait populo? « Nunc vivimus, si vos statis in Domino². » Loquor vobis, et Charitati Vestræ, secundum jussionem Domini, patres et fratres. Loquor etiam pro fratre meo episcopo vestro, cujus gaudium esse debetis, obediendo Domino Deo nostro. Certe in nomine Dei facta est vobis hæc ecclesia opera ipsius, per fidelium fratrum collationes beneficas, misericordes, devotas. Facta est

¹ Florus ad 1 Thess. iiii. — ² 1 Thess. iiii, 8.

vobis hæc ecclesia : sed vos magis estis Ecclesia. Facta est vobis, quo corpora vestra intrent : sed mentes vestrae debent esse, quo Deus intret. Honorastis episcopum vestrum, ut hanc basilicam Florentiam vocare velletis ; sed Florentia ejus vos estis. Nam sic dicit Apostolus : Gaudium et corona mea vos estis in Domino¹. » Quidquid est in sæculo, vanescit, transit. Vita ista quid est, nisi quod Psalmus dixit ? « Mane sicut herba transiet, mane » floriet et præteriet : vespere decidet, durescit et arecit². » Hoc est omnis caro. Ideo Christus, ideo nova vita, ideo spes æterna, ideo consolatio immortalitatis promissa, et in Domini carne jam reddita. A nobis enim assumpta est illa caro, quæ jam immortalis est, et nobis quod in se implevit, ostendit. Propter nos enim carnem habuit. Nam propter se, « In principio erat Verbum, et » Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum³. » Quære carnem et sanguinem : ubi in Verbo ? Quia vere nobis compati voluit, et nos redimere, induit se forma servi, et descendit qui hic erat, ut appareret qui non aberat ; et voluit fieri homo qui fecit hominem, creari de matre, qui creavit matrem. Ascendit usque in crucem, mortuus est, et ostendit nobis quod noveramus, nasci et mori. Implevit in se humilis hæc vetera nostra usitata et nota. Nasci et mori noveramus : resurgere et in æternum vivere non noveramus. Duo ergo nostra vetera humilis assumpsit : duo alia magna et nova excelsus implevit. Resuscitavit carnem, levavit in coelum carnem, sedet ad dexteram Patris. Caput nostrum esse voluit, caput pro membris clamavit : quia et cum hic esset, dixit, « Pater, » volo ut ubi ego sum, ibi sint et isti mecum⁴. » Spere-

¹ Philip. iv, 1. — ² Psal. viii, 6. — ³ Joan. i, 1. — ⁴ Id. xvii, 24.

tionem, incorruptionem, immortalitatem, æternam mansionem : et agamus ut perveniamus. Hæc erit Florentia, vera Florentia.

SERMO CCCLX¹.

Ad vigilias Maximiani, de quodam Donatista, qui reversus est ad Ecclesiam.

Deo gratias, fratres, congratulamini fratri vestro, qui mortuus erat et revixit, perierat et inventus est. Gratias patientiæ et misericordiæ Domini Dei nostri ; patientiæ, quia sustinuit tardantem ; misericordiæ, quia suscipere dignatus est redeuntem. Hæc est vinea, ubi non operabar, et vires meas in aliena consumpseram. O vinea dilecta Domino meo, non solum labor meus nihil tibi proderat, verum etiam contra te inimico tuo serviebam. Magno sudore spargebam, quando tibi non colligebam. Gratias plantatori tuo, apud quem non manet merces operariorum etiam hora novissima vocatorum. Serus advenio, sed denarium non despero. Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus adversum te : sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Tenebam enim verba parentum meorum, non Patriarcharum, non Prophetarum, non Apostolorum ; sed parentum carnis meæ. Non acquievi carni et sanguini ; sed acquievi superatus veritati, et requievi redditus unitati. Numquid non easdem Scripturas legebam, quas et nunc lego ? Sed etiam ille doctor gentium vas electionis, ex Saulo Paulus, ex elato

¹ Alias 38, ex Sirmondianis.